

DANIELIŲ ĮTAKA STIRNŲ POPULIACIJŲ BŪKLEI, JŲ PAPLITIMUI IR PASISKIRSTYMIUI

Povilas GOLEKAS, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Miškų ir ekologijos fakultetas, el. paštas: pgolekas@gmail.com

Santrauka

Straipsnyje pateikiami laisvėje gyvenančių danielių ir stirnų atliktų tyrimų rezultatai. Buvo norima ištirti laisvėje gyvenančių danielių daromą įtaką stirnų elementariųjų populiacijų būklei, jų paplitimui ir pasiskirstymui. Tyrimai buvo atliekami dviem būdais: 1) apskaita žiemos metu pagal pėdsakus esant ištisinei sniego dangai ir 2) apskaita pagal išmatų krūveles. Tyrimai buvo atlikti Valstybinės miškų urėdijos Prienų regioninio padalinio Dzirmiškių girininkijoje esančiame Radžiūnų medžiotojų būrelyje, Alytaus raj. Tirta buvo stirnų gyvenama teritorija, kai joje kartu gyvena danieliai, ir teritorijos be danielių. Išanalizavus surinktus duomenis, buvo gauti tyrimų rezultatai, kurie pateikti grafikuose.

Raktiniai žodžiai: stirna, danielius, teritorijos, populiacija.

Įvadas

Lietuvoje danieliai nėra natūraliai išplitusi rūšis. Jie buvo įvežti į mūsų šalies teritoriją ankstyvais istoriniais amžiais ir gyveno iki XVI a., bet vėliau jų populiacija išnyko. XVII–XIX a. buvo auginami kai kurių dvarų parkuose. Lietuvoje danieliai buvo aptinkami retai. Po nepriklausomybės atkūrimo danielių populiacijos gausinimu užsiėmė ne tik miškininkai, bet ir kai kurie ūkininkai ir medžiotojai. Šiuo metu danielius labai populiariu auginti aptvaruose. Danielius vis gausiau aptinkamas ten, kur buvo paleistas į laisvę. Lietuvoje dabar gyvena danieliai, kurių protėviai buvo atvežti iš Vakarų Europos, tačiau mūsų šalies augintojai gerokai atsilieka nuo kaimyninių augintojų – lenkai ir latviai danielių auginime pažengę gerokai toliau. Danieliai yra sėslūs gyvūnai, vasarą jie mėgsta ganytis miško pievose ir pamiškėse, o žiemą – jaunuolynuose, krūmynuose bei atželiančiuose kirtimuose. Daugelio Lietuvos regionų medžiotojai formuoja ir gausina naujas danielių populiacijas, o vėliau sėkmingai jas medžioja. Nepriklausomai nuo miškų rūšinės sudėties ir augaviečių sąlygų stirnų ir danielių lankymosi žiemos koncentracijos vietos sutampa. Danieliai su stirnomis yra vienoje ekologinėje nišoje, t. y. minta tais pačiais pašarais ir palaiko santykius kaip konkurentai (Belova, 1997). Esant dideliame danielių tankumui jie išstumia stirnas iš pastovaus lankymosi vietų. Tai rodo tiesioginę stirnos teritorinę konkurenciją su danieliumi. Danielių ir stirnų populiacijų bei jų sąveikos su gyvenamąją aplinka valdymo būdų pažinimas turi didelę teorinę bei praktinę reikšmę. Norint efektyviai valdyti šiuos gyvūnus reikalinga informacija apie populiacijų būklę ir jos kaitą.

Darbo tikslas – ištirti laisvėje gyvenančių danielių daromą įtaką stirnų elementariųjų populiacijų būklei, jų paplitimui ir pasiskirstymui.

Uždaviniai

1. Palyginti stirnų tankį teritorijose su danieliais ir be danielių;
2. Ištirti stirnų tankį danielių užimamose buveinėse;
3. Palyginti stirnų ekskrementų dažnumą teritorijose su danieliais ir be danielių papildomo šėrimo vietose;
4. Ištirti stirnų užimamas buveines, kai jos gyvena kartu su danieliais.

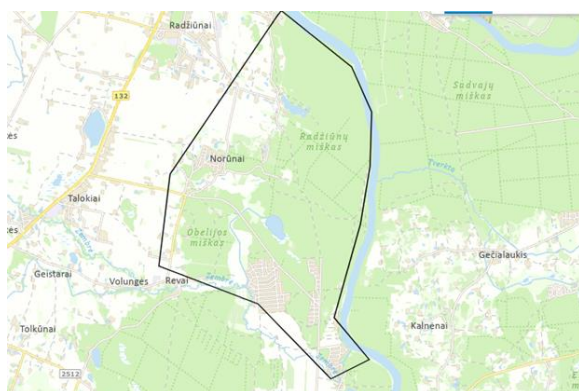
Tyrimo objektas ir metodika

Danielių įtaka stirnų populiacijų būklei, jų paplitimui ir pasiskirstymui tyrimai buvo atlikti Valstybinės miškų urėdijos Prienų regioninio padalinio Dzirmiškių girininkijoje esančiame Radžiūnų medžiotojų būrelyje, Alytaus raj..

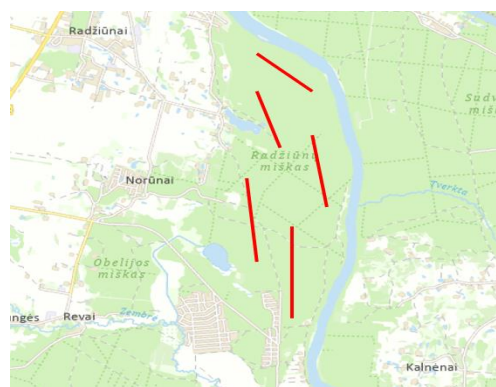
Apskaita buvo atliekama dviem metodais: 1) apskaita pagal pėdsakus esant ištisinei sniego dangai ir 2) apskaita pagal išmatų krūveles. Apskaita pagal pėdsakus sniege yra atliekama esant ištisinei sniego dangai trečią dieną po sniego iškritimo. Žvėrys skaičiuojami pagal pėdsakus, kiek kartų kirstas maršruto takas. Maršrutas yra sudaromas taip, kad apskaitą vykdančias asmuo eitų kuo įvairesniais biotopais, 100 ha miško turi tecti 1 km ilgio maršruto apskaita. Elninių žvėrių apskaita pagal žiemos išmatų krūveles vykdyta 3 metrų pločio apskaitos juostose, suskirstytose į 100 metrų atkarpas.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Danielių įtaka stirnų populiacijų būklei, jų paplitimui ir pasiskirstymui tyrimai buvo atliekami 2020–2022 metais. Pagrindinės sąlygos: ištisinė sniego danga ir paskutinis sniegas, iškritęs ne anksčiau kaip prieš dvi dienas, nes iškritus šviežiam sniegui žvėrys mažiau vaikščioja. Sudarytos maršrutų juostos, kurių plotis 3 metrai. Maršrutai planuoti taip, kad apimtų visus svarbiausius teritorijoje esančius miško biotopus atsitiktiniu būdu. Kas 500 m buvo užrašomas danielių ir stirnų rastų išmatų krūvelių skaičius. Stirnų ir danielių apskaita atlikta 1000 ha ploto teritorijoje (1 pav.). Maršrutai buvo nustatyti atsitiktiniu būdu skirtinguose biotopuose. Didžiąją dalį biotopų ploto sudaro spygliuočių medynai (1 pav.).

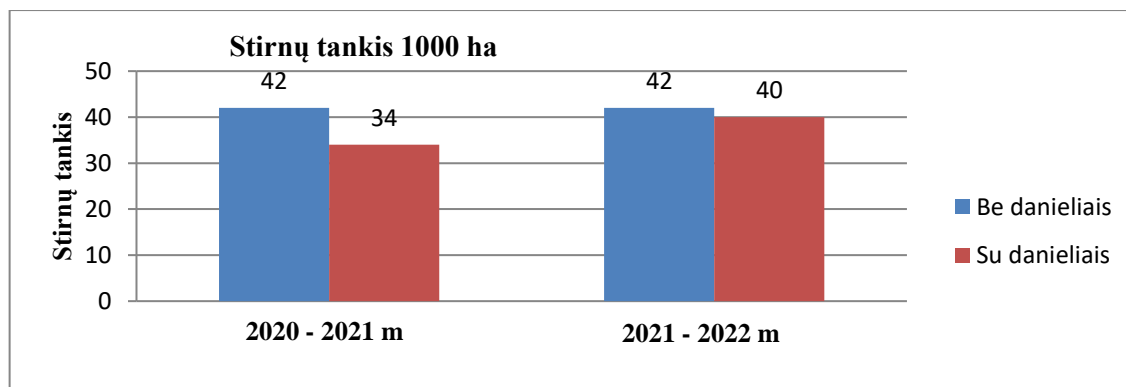
1 pav. Tiriama teritorija

2 pav. Tiriamos teritorijos maršrutų išsidėstymas žemėlapyje

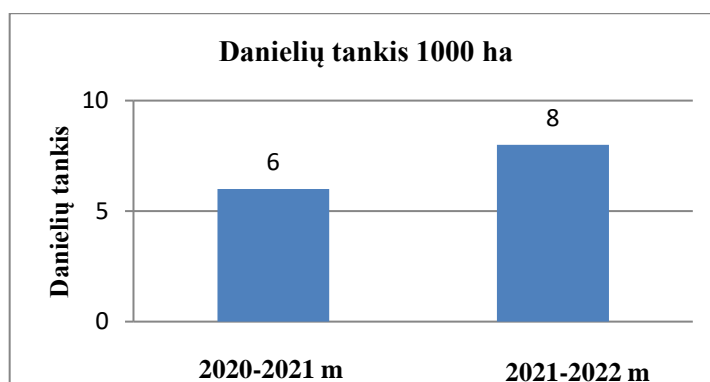
2020–2021 m. atliekant tyrimus nustatyta, kad stirnų tankis 1000 ha be danielių yra 42 vnt., o su danieliais – 34 vnt. 2021–2022 m. tiriant nustatyta, kad stirnų tankis be danielių yra 42 vnt., o su danieliais – 40 vnt. (3 pav.).

Pagal tai galima spręsti, kad stirnų tankis nežymiai yra didesnis teritorijose, kuriose danieliai neaptinkami.

3 pav. Stirnų tankis 1000 ha

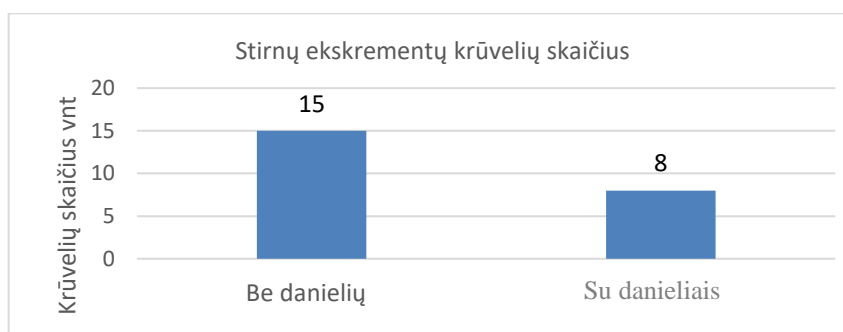
Atliekant apskaitą pagal pėdsakus esant ištisinei sniego dangai ir apskaitą pagal žiemos išmatų krūveles buvo nustatyta, kiek tiriame plote gyvena danielių (4 pav.). 2020–2021 m. danielių gyveno 6, o 2021–2022 m. jau buvo aptinkami 8 danieliai. Galima daryti prielaidą, kad danielių tiriame plote daugėja.

4 pav. Danielių tankis 1000 ha

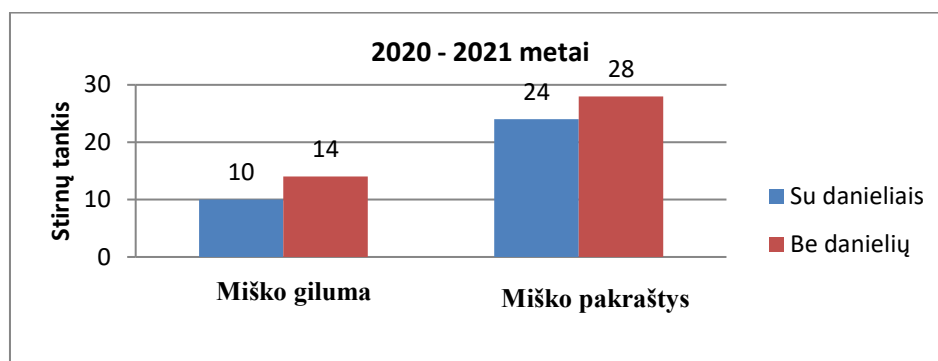
Apskaita pagal ekskrementus žiemos metu buvo atliekama 2020–2021 m. žiemą ir 2021–2022 m. žiemą. Ekskrementai buvo skaičiuojami 50 m plote aplink šėryklas (5 pav.). Buvo iširta 10 papildomo šėrimo vietų.

Apskaičiavus ekskrementų vidurkį gauta, kad prie vienos šėryklos stimos be danielių palieka 15 krūvelių, o plotuose, kuriuose gyvena kartu su danieliais, stirnų išmatų krūvelių skaičius yra 8 vienetai prie vienos šėryklos.

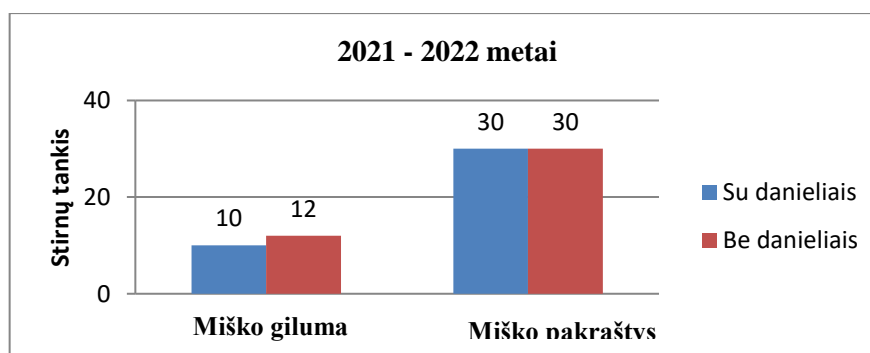
5 pav. Stirnų ekskrementų krūvelių skaičius papildomo šėrimo vietose

Maršruto juostos buvo sudarytos taip, kad patektų tiek į miško gilumą, tiek į miško pakraštį. Atlikus tyrimą 2020–2021 m. buvo nustatyta, kad stirnų tankis miško gilumoje gyvenant su danieliais buvo 10 vnt., o gyvenant be danielių – 14 vnt. Miško pakraštyje rastas stirnų tankis su danieliais – 24 vnt., o be danielių – 28 vnt. (6 pav.).

6 pav. Stirnų tankio pasiskirstymas miško pakraštyje ir miško gilumoje

Toks pats tyrimas buvo atliktas ir kitais metais. 2021–2022 m. miško gilumoje stirnų tankis gyvenant su danieliais buvo 10 vnt., o gyvenant be danielių – 12 vnt. Miško pakraštyje ir su danieliais ir be jų stirnų tankis 1000 ha buvo vienodas – 30 vnt. (7 pav.). Remiantis tiek 2020–2021 m., tiek 2021–2022 m. atliktais tyrimais galima daryti išvadą, kad stirnų tankis didesnis miško pakraštyje.

7 pav. Stirnų tankio pasiskirstymas miško pakraštyje ir miško gilumoje

Išvados

1. Stirnų tankis teritorijose, kuriose nėra aptinkama danielių, yra didesnis negu teritorijose, kuriose danieliai gyvena kartu su stirnomis.
2. Teritorijose, kuriose nuolatos laikosi danieliai, stirnų yra aptinkama mažiau negu teritorijose be danielių.
3. Tyrimo metu nustatyta, kad stirnų ekskrementų krūvelių aptikta daugiau tose papildomo šėrimo vietose, kuriose danieliai nesilanko. Dėl to galima daryti išvadą, kad stirnų yra daugiau ten, kur joms nereikia dalintis papildomu maistu su danieliais.
4. Ištyrus stirnų ir danielių užimamas buveines, nustatyta, kad stimos ir danieliai yra labiau palaukių ir pamiškių gyvūnai. Dėl to miško pakraštyje stirnų ir danielių tankis yra dvigubai didesnis negu miško gilumoje.

Literatūra

1. Kamičaitis A. 2016. Danielius. Vilnius.
2. Abraitytė L. 1980. Medžiotojo vadovas. Vilnius.
3. Belova O. 2001. Medžiojamųjų gyvūnų etologija. Kaunas.
4. Padaiga V. 1996. Medžioklės ūkio biologiniai pagrindai. Vilnius.
5. Ulevičius J., Juškaitis R. 2005 Lietuvos žinduolių pėdsakai ir kitos veiklos žymės. Vilnius: Lututė.
6. Logminas V. 1982. Vadovas Lietuvos stuburiniams pažinti. Vilnius.
7. Adamonis R. 1995. Medžiotojo knyga. Kaunas.
8. Valentas A. 2016. Danieliai Lietuvos medžioklės plentuose. *Medžiotojas ir meškeriotojas*, Nr. 1.
9. Baleišis R., Bluzma P., Balčiauskas L. 2003. Lietuvos kanopiniai žvėrys. Vilnius: Akstis.
10. Navasaitis A. 2007. Miško žvėrys. Vilnius.
11. Флеров К. К. Лань (*Cervus dama* L) // Питерский охотник. (interaktyvus) Prieiga per internetą: <<http://piterhunt.ru/pages/animals/anim/parnokopytnye/oleni/lan/1.htm>>
12. Barauskas R. Nulaužtas danielio ragas. Prieiga per internetą: http://naturephoto.lt/fotografija/danieliu_cervus_dama_fallow_deer_47.html
13. Logminas V., Prūsaitė J., Virbickas J. 1982. Vadovas Lietuvos stuburiniams pažinti. Vilnius.

INFLUENCE OF DANIELS ON THE STATUS OF DEER POPULATIONS, THEIR DISTRIBUTION AND DISTRIBUTION

Summary

The article presents some results of research conducted on fallow deer and roe deer living in the wild. To investigate the impact of wild deer on the condition, distribution and distribution of deer populations. The surveys were conducted in two ways, accounting for traces under continuous snow cover and accounting for winter faecal piles. The research was carried out in Radžiūnai hunters' club, Dzirmiškės forest district, Prienai regional branch of the State Forest Enterprise, Alytus district. The area inhabited by deer was studied together with deer and deer-free areas. After analyzing the collected data, the results of the research were obtained, which I will present in the graphs.

Keywords: deer, follow deer, territories, population